

Proč je nezbytné považovat svět za neskutečný?

Michael James

originál článku je dostupný na webové stránce Michaela Jamese:

<http://happinessofbeing.blogspot.com/2015/02/why-is-it-necessary-to-consider-world.html>

český překlad byl zveřejněn na www.rudolfskarnitzl.cz

Michael James

*Volné pokračování dříve zveřejněného textu: **Je existence světa nezávislá na našem vnímání?***
http://www.rudolfskarnitzl.cz/Texty/ostatni_2018/je_existence_sveta_nezavisla.pdf

V některých komentářích k mým nedávným článkům zaznělo, že se nemáme starat, zda je svět skutečný, nebo není a zda existuje nezávisle na našem vnímání, či nikoli. Například Periya Eri píše ve svém prvním komentáři k článku *Věda a sebezkoumání: Co je špatného na naší hluboce zakořeněné, přesto však „nepodložené“ víře, že svět existuje nezávisle na našem vnímání?* Prohlášení, že svět je neskutečný, ani v nejmenším neovlivní fakt, že se musíme vypořádat se všemi problémy našeho života. Tyto problémy nezmizí ani s úvahou, že svět je zcela závislý na mysli, která jej prožívá. A to samé platí i pro tvrzení, že dokonce i mysl, která tento svět zakouší, je sama neskutečná. Rovněž tak vysvětlení, že mysl ve

skutečnosti vůbec neexistuje, protože, je-li zkoumána, zmizí společně s veškerým projevem tohoto světa, nemá vliv na existující životní problémy.

Jako odpověď jsem napsal komentář, kde jsem uvedl: Periya Eri, náš současný bdělý stav je jen snem, a proto je i tento svět jen mentálním výtvořem, podobně jako svět, který zažíváme v nějakém jiném snu. Ale dokud jsme snícími, tak tomuto světu náležíme a samozřejmě že musíme čelit všem jeho obtížím, což zapřičiňuje boj o výdělek a živobytí, nebo snahu vyhnout se zranění motorovou pilou apod.

Filozofické otázky, sebezkoumání nebo jaderná fyzika tu nejsou proto, abychom se jimi zabývali jako každodenními problémy všedního života. Stejně tak snaha bezpečně přejít rušnou ulici nám neposkytne odpověď na určité filozofické nebo vědecké otázky a ani nám nedovolí zažít, co opravdu jsme. Každá lidská snaha má svůj vlastní účel. A skutečnost, že snaha A, neslouží účelu D, neznamena, že je zbytečná, protože nikdy neměla sloužit účelu D, ale pouze účelu N. Dokud slouží účelu N, je užitečná, i když pro jiné účely nemá smysl.

Takže než se rozhodneme, která snaha je nám k užítku, potřebujeme vědět, jaký je náš cíl nebo záměr. Je-li vaším cílem zažít zkušenost toho, čím opravdu jsme, pak je sebezkoumání a učení Bhagavána velice užitečné. Ale pokud míříte jinam, pak pro ten účel zřejmě nebudou vhodné.

Když je vaším cílem zažít, co opravdu jste, musíte porozumět, že nejste to, co se zdáte být. Nyní se jevíte jako osoba žijící v hmotném světě. Pokud věříte, že tomu tak je, nespátřujete v sebezkoumání žádný smysl právě proto, že věříte, že jste to, co se zdáte být. Ale jste-li schopni pochybovat, že jste to, co se zdáte být, připustíte, že sebezkoumání je pro vyřešení těchto pochyb nezbytné.

Pokud pochybujete, že jste to, co se nyní zdáte být, budete muset také pochybovat, zda i svět a vše ostatní, co zažíváte, jsou tím, čím se nyní jeví být. Nyní se jevíte jako tělo, kterému se říká Periya Eri, a proto se toto tělo zdá být skutečné. Ale pokud toto tělo není tím, čím skutečně jste, tak zřejmě není reálné, ale je jen mentálním výtvořem, podobně jako kterékoli jiné tělo, ve snu vámi zažívané. A pokud je tělo, nazývané Periya Eri, jen mentálním výtvořem, pak jím musí být i svět, vnímaný pěti smysly tohoto těla.

Pokud je vaším cílem zažít, čím opravdu jste, pak otázky o skutečnosti vašeho těla a tohoto světa mají pro vás nesmírný význam. Když takový cíl nemáte, budou se vám zdát tyto otázky bezvýznamné, nebo jen nepatrně zajímavé.

Napsal jste: „Zatímco budete zažívat Já takové, jaké skutečně je, vezmu motorovou pilu a uříznu vám jednu nohu.“ Ale když zažíváme, čím opravdu jsme, neprožíváme se jako tělo, takže pak nebude nikdo, kdo by vzal motorovou pilu a uřízl někomu nohu. Vaše slova jsou asi stejně platná, jako byste říkal: „Zatímco se prožívám jako tělo, kterým se zdám být, vezmu motorovou pilu a uříznu jednu nohu z těla, které jsem viděl ve snu.“ Tělo, o kterém se vám ve snu zdálo, nyní neexistuje, tak jak byste mu mohl amputovat nohu?

Periya Eri pak napsal další komentář, kde argumentoval: ... Takže není důležité, když se příliš nezabývám výrokem, že bdělý stav je jen snem a svět je jen mentálním výtvořem. ... Nic mi do toho není, jestli je svět skutečný, nebo je jen mentální výtvoř. ... Cítím, že s ohledem na moji duchovní zralost nemá tato otázka žádnou důležitost nebo smysluplnost. ... Nemohu

souhlasit s vaším závěrem, že otázka skutečnosti mého těla a tohoto světa bude mít význam, jen pokud budu cílit k prožití toho, čím skutečně jsem. ... Prohlášení, že tělo a svět jsou „jen“ či „pouze“ mentální výtvoři mysli, nemá pro mě žádný význam.

(Dál pokračuje Michael James) Ovšem podle Šrí Ramany, pokud chceme zažít, čím opravdu jsme, je nezbytné, abychom považovali svět za neskutečný a náš zdánlivý život v něm za pouhý sen, vytvořený naší vlastní myslí, jak vysvětlil Šrí Ramana v následujícím rozhovoru, zaznamenaném v *Mahářišiho Evangeliu*:

Stoupenec: Nemůžu říct, že by mi to vše bylo jasné. Je svět, který nejrůznějšími způsoby vidíme, pociťujeme a vnímáme, něco jako sen či iluze?

Mahářiši: Pokud hledáte pravdu a jen samotnou pravdu, nemáte jinou možnost, než přijmout svět za neskutečný.

Stoupenec: Proč?

Mahářiši: Z jednoduchého důvodu. Pokud se nevzdáte představy, že je svět skutečný, vaše mysl po něm bude stále prahnout. Když považujete jevící se za skutečné, nikdy nedokážete poznat samotnou skutečnost, ačkoli je to jen skutečnost, která existuje. Tato záležitost je vysvětlena analogií hada viděného v provaze. Dokud vidíte hada, nemůžete vidět samotné lano. Neexistující had se pro vás stane skutečným, zatímco skutečné lano se zdá, že vůbec neexistuje.

(Dál pokračuje Michael James) Základní příčinou zdánlivé skutečnosti světa je ego, které se zakouší jako nějaké fyzické tělo. Skuteční jsme však jen my sami. Takže když se zažíváme jako tělo, pak se tělo zdá být skutečné. Jinými slovy – prožíváním nás samých, coby těla, navrstvíme naši vlastní skutečnost na zdánlivé tělo a přes toto tělo pak na svět. Proto je zdánlivá realita světa zakořeněná v egu a je s ním neoddělitelně spojená. Dokud se prožíváme jako ego, tak jakékoli tělo a svět, které zažijeme, se nám bude zdát skutečné.

Svět se v našem zakoušení projeví, jen když sami sebe prožíváme jako ego. Jako ego se prožíváme při bdění a snění, a proto zakoušíme svět. Ale ve spánku se jako ego neprožíváme, a proto nezažíváme žádné tělo ani svět. Objevení se přítomného nebo nějakého jiného světa (např. světa, který zažíváme ve snu) je proto výhradně závislé na našem omylu považovat se za ego, jak uvádí Šrí Ramana v pozdější části téže kapitoly v *Mahářišiho evangelium*:

Bhagaván: Existuje svět sám o sobě? Byl vůbec kdy viděný bez pomoci mysli? Ve spánku tu není ani mysl ani svět. Když se vzbudíme, je tu mysl a je tu i svět. Co znamená tato stálá koexistence?

(Dál pokračuje Michael James) Dobře znáte principy logického uvažování, které se považují za základ vědeckého zkoumání. Proč tedy nerozhodnete otázku skutečnosti světa s ohledem na uvedené, platné logické principy? Protože zdánlivá existence světa je zcela závislá na našem chybném považování se za ego čili za mysl, tak pokud pěstujeme představu, že tento svět je skutečný, jsme v účinku iluze, že jsme toto ego. Proto se nemůžeme osvobodit od ega tak dlouho, dokud stále udržujeme představu, že svět je skutečný. Prvotním důvodem, proč jsme připoutáni k představě, že svět je skutečný, je naše ztotožnění s tělem, protože ego je základem pro projevení se tohoto světa. Dokud nebudeme ochotni se

vzdát představy, že svět je skutečný, tak ani nebudeme ochotni vzdát se našeho klamného zakoušení sebe jako ega.

V jednom z mých nedávných článků: *Je existence světa nezávislá na našem vnímání?* jsem napsal: A co je důležitější, všechny objekty vědy jsou založeny na metafyzickém předpokladu, který nelze ověřit, nebo vyvrátit, že nějaký předmět, který je zakoušen, existuje nezávisle na zakoušejícím. Všímáme si toho, co se zdá být vnějším světem, a předpokládáme, že svět existuje nezávisle na našem vnímání, právě tak jako ve snu vnímáme něco, co se zdá být vnějším světem a v ten čas se domníváme, že existuje nezávisle na našem vnímání. Ale to, čeho si ve skutečnosti všímáme, není nějaký vnější svět jako takový, ale jen série vnímaných představ, vytvořených v naší vlastní mysli.

Kupříkladu když vidíme strom, tak ve skutečnosti vidíme mentální obraz stromu. Jestli je tento mentální obraz stromu způsobený něčím, co jakkoli existuje vně naší mysli (a pokud ano, tak v jakém rozsahu to existuje), tak k tomuto naše mysl nemá žádné způsoby poznávání. Navzdory této základní nejistotě ohledně všeho, co se nám zdá, že zažíváme, je věda postavená na svévolném předpokladu, že naše vnímané zkušenosti jsou nějakým způsobem způsobeny objekty, které existují nezávisle na našem zakoušení těchto objektů.

Na tyto dva odstavce se odkazoval Gaurishankar, když napsal: Příklad s viděním určité mentální představy stromu nepokrývá celou řadu vnímání smyslových vjemů. Pokud si deset lidí stoupne blízko k témuž stromu a všech deset pozorovatelů ohmatává kmen stromu, jeho kůru a větve, pokud všichni slyší cvrlikání ptáků, šelest listů, cítí vůni květů, jí ovoce z téhož stromu, nařežou z něj větve, vylezou na ten strom, pokud nějaký řidič narazí do tohoto stromu, který stojí na kraji cesty, pokud deset fotografů udělá snímek téhož stromu a deset kameramanů natočí film s herci, sedícími na témže stromu, pokud blesk do tohoto stromu udeří, datel do něj ťuká, zahradník ten strom přesadí a veze jen na nákladáku a tak dále ... nemusíme pochybovat, že ten strom je součástí vnějšího světa. Tvzení, že nemáme žádný adekvátní důkaz, že zmíněný strom ve skutečnosti existuje, můžeme klidně přenechat skeptickým snům filozofů.

(Dál pokračuje Michael James) Nato jsem mu odpověděl v dalším komentáři: Gaurishankare, Bhagaván často používal sloveso „vidět“ obrazně ve významu „vnímat skrze jakýkoli z pěti smyslů“. Jak uvádíte, můžeme vidět, dotýkat se, cítit a slyšet strom a všechny tyto smíšené vjemy, které o stromu máme, vytvářejí mentální obraz či dojem nějakého objektu, kterému říkáme strom. Ale žádný z těchto vjemů, ani jejich kombinace, nám neprokazuje, že strom skutečně existuje nezávisle na těchto vjemech či dojmech, protože úplně ty samé pocity a dojmy můžeme mít v nějakém snu. Ve snu věříme, že si všímáme stromu, který existuje nezávisle na našem vnímání. Když se vzbudíme, rozpoznáme, že byl tvořen pouze naší vlastní myslí.

Celý důkaz, který ve svém komentáři popisujete, můžete zakoušet ve snu, ale nyní (ve stavu bdění) byste neargumentoval, že tento důkaz prokazuje, že svět, vnímaný ve vašem snu, existoval nezávisle na vás. Proč byste tedy měl předpokládat, že stejný druh důkazů, které zakoušíte ve stavu bdění, prokazují, že nyní vámi vnímaný svět existuje nezávisle na vašem vnímání?

Pokud se kohokoli ve vašem snu zeptáte, zda si i oni uvědomují stejný svět jako vy, pak budou nepochybně tvrdit, že si ho všímají a že si ho všímali dokonce, i když jste spal (*míněn je předpokládaný spánek snícího ve snu – pozn. překl.*). Ale když se z tohoto snu vzbudíte, jejich svědectví nebude mít pro vás žádnou cenu, protože rozpoznáte, že všichni byli stvoření vaší vlastní myslí. Proč byste tedy měl přikládat důležitost svědectví jiných lidí, kteří také vnímají tento svět a všímali si ho, i když jste spal?

Bhagaván říkal, že spoléhání se na svědectví jiných lidí, jako na důkaz, že vaše tělo a tento svět existovaly, když jste spali, je jako spoléhání se na svědectví zloděje, že není vinen krádeží. Ostatní lidé, kteří vám říkají, že tento svět existoval, zatímco jste spal, jsou součástí světa, jehož existence je pochybná. Tak jak může jejich svědectví poskytnout dostatečné důkazy k prokázání, že svět existoval, když jste jej nevnímali?

Jejich svědectví může být přípustné jen za předpokladu, že existovali, když jste spal, takže přijímání jejich svědectví by bylo jako dokazování kruhem – byl by to tedy smyšlený závěr, využívající předpokladu k tomu, aby dokázal sám sebe. Jinak řečeno by to znamenalo spojitou argumentaci, protože jejich svědectví by bylo platné, jedině když by existovali, zatímco vy byste spal, takže pokud by svět neexistoval, jejich svědectví neplatí.

Když vlastně neznáme ani sami sebe, jak můžeme znát pravdu o tomto světě, který zažíváme jen při zakoušení nás samých jako tělo a mysl? Kdybychom opravdu byli toto tělo a mysl, pak bychom se měli vždy takto zakoušet, tedy i během snění a spánku bez snů. Ale ve snu se zakoušíme jako jiné tělo (vytvořené myslí) a ve spánku beze snů se zakoušíme bez těla i myslí. Proto nemůže být tímto tělem a myslí, a proto je naše nynější znalost sebe sama zmatená a mylná. A navíc, když nejsme to, co se nyní zdáme být, jak si můžeme být jisti, že tento svět je nyní to, co se zdá být?

Humeho jsem citoval, jen abych ukázal, že nejenom tzv. mystikové, jako například Bhagaván, k nám ze své vlastní transcendentní zkušenosti hovořili o tom, že tento svět je jen mentální výtvar, ale že i běžní filozofové jsou schopni na základě prosté analytické úvahy pochopit, že nemáme žádný důvod přepokládat existenci toho světa jako nezávislého na našem vnímání.

V jiném komentáři téhož článku napsal Nárada: Celkem snadno chápu potíže, které měl tvůj přítel při přijetí či porozumění citovaného rozhovoru 616 z *Hovorů se Šrí Ramanou Mahárišim*: „Ahankara (ego) vyráží jako raketa a okamžitě se rozprostře coby vesmír.“

Vysvětlil někdy Ramana toto hrůzostrašné tvrzení? I s tím největším respektem ke Šrí Ramanovi – jak může být ego schopné vytvořit vesmír? Jak to dokáže? ... Bylo by dobré, pokud bychom si mohli přečíst nějaké detailní objasnění a obsáhlejší vysvětlení (Ramanova) výroku: „Když ego vstupuje do projevu, vstupuje do projevu i vše ostatní.“

(*Dál pokračuje Michael James*) Druhá citace pochází z mého překladu prvních tří vět verše 26, *Ulladu Narpadu*, který byl v tomto článku uvedený. Šrí Ramanovo tvrzení se zakládá na jeho vlastní, jasné zkušenosti, a i když my sami se nyní ke stejnému závěru nedokážeme dobrat, není to nijak v rozporu s tím, co zažíváme. V námi zakoušením světě se cokoli objeví, jen když vystoupí naše ego, trvá to, dokud trvá naše ego, a zmizí vždy, když i naše ego zmizí v hlubokém spánku.

A k otázkám Nárady: „Jak by ego mohlo být schopno stvořit vesmír? Jakým způsobem to udělá?“ Podle Šrí Ramany ego při probuzení vytváří tento svět stejně jako ve snu. V hlubokém spánku nezažíváme žádné tělo ani svět. Ale jakmile začneme snít sen, naše ego povstane, vytvoří si pro sebe tělo a prostřednictvím pěti smyslů tohoto těla stvoří svět. Stejně tak, když se probudíme ze spánku, ego povstane, vytvoří si naše současné tělo a skrze jeho pět smyslů vyprojektuje tento svět.

Představa, že naše ego vytvořilo celý tento vesmír se zdá nepravděpodobná. Ale je tomu tak kvůli našemu předpokladu, že vesmír je něco jiného než série mentálních či vnímaných obrazů. Přitom pro tento předpoklad nemáme žádné náležité oprávnění, protože můžeme poznávat jen to, co doopravdy prožíváme, přičemž to, co zažíváme jako svět či vesmír není nic jiného než série vnímaných obrazů – zvuky, obrazy, doteky, vůně a chuť. Domníváme se, že tyto pocity jsou způsobeny objekty, které existují vně naší mysli a jsou na ní nezávislé, ale naše zakoušení nám nedává žádný skutečný důkaz, že tomu tak je.

V dalším komentáři ke stejnému článku Durvasa odmítnul myšlenku, že nemáme dostatečnou oporu pro víru v existenci světa, který je nezávislý na mysli. Durvasa píše: Nemáme schopnost uniknout vnímání světa, a proto je skutečností, že zažíváme (tento) svět v bdělém stavu. ... Nemáme důvod pochybovat, že tento svět neexistuje ve všech třech našich stavech (bdění, snění a spánek). Ptát se souseda a z jeho ujištění spekulovat o existenci vnějšího světa během našeho spánku – z toho asi nebudeme skládat nějaký vědecký důkaz. Po probuzení najdeme prakticky stejný svět, jako když jsme šli spát, a to je dostatečně praktický důkaz. Nezáleží tedy na tom, že s jistotou nemůžeme celou věc definitivně rozhodnout. Další zkoumání této otázky nikam nevede.

(Dál pokračuje Michael James) Skutečnost, že „po probuzení nacházíme v podstatě stejný svět, jako když jsme šli spát“ je nanejvýš jen nepřímým důkazem. Ovšem velmi slabým nepřímým důkazem. Představa, že tento svět existuje během našeho spánku, a je proto nezávislý na našem vnímání, je přijatelným vysvětlením jen pro zdánlivou spojitost. Lze to například velmi dobře vysvětlit názorem, že svět projektovala naše stále stejná mysl a ta má sklon k přesvědčování sebe sama o realitě její tvorby. Proto vytváří to, co se zdá být v podstatě stejným světem jak při usínání, tak při probuzení.

Ve čtvrtém odstavci *Kdo jsem já?* Šrí Ramana říká: ... Kromě myšlenky (či představy) tu není nic takového jako samostatný svět. Ve spánku nejsou žádné myšlenky a (v důsledku toho) tu také není svět. Při bdění a snění existují myšlenky a (proto) tu je také svět. Jako pavouk spřádá niť ze sebe sama a pak ji opět vtahuje do sebe (*indické přirovnání – pozn. překl.*), tak také mysl ze sebe samé projektuje svět a opět jej v sobě rozpouští. Když mysl vystupuje z našeho esenciálního pravého Já (Self), projeví se svět. Proto když je svět projevený, *svarúpa* (základní přirozenost či pravé Já) se neprojevuje (taková, jaká skutečně je). Když je *svarúpa* projevená (když září taková, jaká skutečně je), pak svět projeven není...

Když zde Šrí Ramana říká: „...je-li svět projevený, *svarúpa* se neprojevuje...“ míní tím, že nemůžeme zažít sami sebe tak, jak skutečně jsme, pokud zakoušíme tento, nebo nějaký jiný svět. Důvod je velice prostý. To, co prožívá tento svět či něco jiného, od nás odděleného, nejsme my takoví, jací skutečně jsme, ale jen my, jakožto ego. Takže dokud prožíváme cokoli

jiného než sami sebe, nemůže se zažít tak, jak skutečně jsme. Proto jediným způsobem, jak zažít, čím skutečně jsme, je zažít sebe sama zcela samostatně, tedy oproštěné od našeho ega (mysli), našeho těla, světa a všeho ostatního. A lze to učinit jen tak, že budeme věnovat pozornost výhradně sami sobě.

Když pavouk souká vlákno pavučiny a pak jej vtahuje do sebe, aby jej pak opět vytvořil, bude to v podstatě to samé vlákno, které předtím do sebe vtáhnul. Podobně, i když se mysl vzbudí ze spánku a vytvoří svět, ten se zdá být v podstatě stejný, jako svět, který byl vytvořený prve, když byl potom, během spánku, rozpuštěný do mysli. Proto tedy skutečnost, že svět je po probuzení v podstatě beze změny, neznámá, že jako takový existoval, když jsme spali, protože to lze jednoduše vysvětlit ideou, že kdykoli naše mysl vystupuje ze spánku, projektuje v podstatě tentýž vzorec myšlenek či představ, které tvoří námi vnímaný svět.

Dokonce i svět, který prožíváme ve snu, se nám zdá v ten čas v podstatě stejný (či podobný) světu zakoušenému ve stavu bdění. To je také jedním z důvodů, proč se při snění domníváme, že jsme vzhůru. Až když se ze snu probudíme, jsme schopni rozeznat skutečnost, že to nebyl stav bdění, ale jen sen.

Svět snů považujeme mylně za skutečný tak dlouho, dokud jej prožíváme. A stejně je tomu i u světa bdělého stavu. Je tomu tak proto, že se v obou stavech zažíváme jako nějaké tělo, jako bychom byli jen nějaká malá část zdánlivě ohromného světa, který zakoušíme. Když sníme, tak nepoznáme, že námi vnímaný svět a tělo, které zakoušíme, jako bychom to byli my sami, je obojí stvořeno pouze naší myslí. Jsme schopní to rozeznat až po probuzení. Stejně i při prožívání tohoto stavu bdění nedokážeme rozeznat, že námi v současnosti uvědomovaný svět a ani tělo, které právě zakoušíme jako bychom to byli my sami, jsou stvořeny pouze naší myslí. Můžeme o jejich skutečnosti pochybovat a tušit, že jsou to mentální výtvořky, ale přesto je zažíváme, jako by byly skutečné.

V témže, výše uvedeném komentáři, Durvasa ještě napsal: „Dokonce ani v bdělém stavu nemáme žádné jisté poznání, že něco – včetně nás samých – opravdu existuje.“ Tak tomu však není. Ačkoli nemůže s jistotou poznat, zda kromě nás samotných existuje ještě něco jiného (protože všechny objekty, které se zdají existovat, mohou být jen představy, stvořené naší myslí), tak ale s jistotou víme, že my sami existujeme, protože abychom něco prožili, ať už je to skutečnost či iluze, musíme existovat. Proto je naše vlastní existence zřejmá sama o sobě, zatímco existence čehokoli jiného (včetně ega, mysli a těla, které nyní chybně považujeme za sebe sama), je nejistá.

Protože je naše vlastní existence jistá a stejně tak je jisté i uvědomění naší existence, které je od naší existence neoddelitelné, tak nám Šrí Ramana radí, abychom odložili představu, že je skutečné ještě něco jiného, a náš veškerý zájem, úsilí a pozornost soustředili jen na snahu zažít, čím skutečně jsme. A protože se nemůžeme zakoušet jako to, čím skutečně jsme, a to tak dlouho, dokud se držíme představy, že něco jiného, co zažíváme, je skutečné, tak nás Šrí Ramana učil, že nevyhnutelně musíme za neskutečné považovat naše ego, naši mysl a naše tělo a tento svět (stejně tak i jiné tělo či svět, který zažijeme).